

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Історичний факультет
Кафедра історії та археології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної роботи

О.А. Кузнецова

29 серпня 2019 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ**

Освітній ступінь Бакалавр

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність 014 Середня освіта

спеціалізація 014.08 Фізика

Освітня програма: Середня освіта: фізика, математика

2019-2020 навчальний рік

Розробник: Рижева Надія Олександрівна, професор кафедри історії та археології,
доктор історичних наук, професор Рижева Н. О.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії та археології

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри Рижева Н.О.

«27» серпня 2019 р.

Програму погоджено з гарантом ОП Середня освіта: фізика, математика

Гарант ОП

 Ірина МАНЬКУСЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ”:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	Нормативна	
Загальна кількість годин - 90	Спеціальності: 014.08 Середня освіта (Фізика)		
Тижневи х годин для денної форми навчання аудиторних - 1,6 самостійної роботи	Тижневи х годин для денної форми навчання аудиторних - 0,5 самостійної роботи	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		II-й	II-й
		Лекції	
		10 год.	8 год.
		Практичні,	
		20 год.	2 год.
		Лабораторії	
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
	Ступінь бакалавра	Вид контролю: залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання - 90 год.: 30 год. - аудиторні заняття, 60 год. - самостійна робота (30 % / 70 %).

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для заочної форми навчання - 90 год.: 10 год. - аудиторні заняття, 80 год. - самостійна робота (11 % / 89 %).

2. Мета та завдання нормативної навчальної дисципліни “Історія та культури України”.

Мета викладання навчальної дисципліни “Історія та культура України” полягає у розкритті закономірностей та особливостей економічного, соціального, політичного та культурного розвитку України, її відносин з іншими народами та державами.

Завдання вивчення дисципліни «Історія та культура України»:

- подати наукову періодизацію історії України, характерні риси основних періодів в українській історії, їхні особливості, визначальні події та явища в кожному з них;
- узагальнити досвід національного державотворення, традиції української державності, значення боротьби українського народу за її відродження та збереження;
- розкрити історію соціально-економічних та суспільно-політичних процесів в Україні, основні етапи українського національно-визвольного руху, його конкретний зміст та основні форми, визначити роль і місце в українській історії видатних історичних осіб;
- висвітлити зміст і особливості розвитку української матеріальної та духовної культури, її взаємозв'язок зі світовою культурою;
- показати найважливіші події та явища української історії в контексті світової історії, роль України в системі міжнародних відносин.

Передумови для вивчення дисципліни: шкільні курси «Історія України», «Всесвітня історія», університетські курси «Філософія».

Навчальна дисципліна складається з **3-х кредитів**.

Очікувані результати навчання. Здатність запам'ятовувати або відтворювати: найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського; основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди; хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної. Здатність використовувати вивчений матеріал в нових ситуаціях: виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі; оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими **компетентностями**:

I. Загальнопредметні: Володіти основними фактами історичного минулого українського народу від найдавніших часів до сьогодення в контексті світової історії та практики державотворення в сучасній українській державі;

II. Фахові: вміти самостійно добирати і опрацьовувати історичні документи, науково-популярну і довідкову літературу; співставляти інформацію з різних джерел; узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність історичних осіб; аналізувати й узагальнювати історичні події та явища, визначати їх суть, причинно-наслідкові зв'язки між ними; виділяти основне, об'єктивне і суб'єктивне; самостійно оцінювати і пояснювати історичний процес, робити висновки тощо.

3. Програма навчальної дисципліни «Історія та культура України.»

Кредит 1.

Кредит 1. Стародавня та середньовічна історія України.

Тема 1. Давня та середньовічна історія України в загальному контексті розвитку світової цивілізації

Дослов'янські поселення на території України. Трипільська культура. Кіммерійці, скіфи, сармати. Античні міста-держави (поліси) Північного Причорномор'я.

Походження, розселення та суспільний устрій східних слов'ян. Звичаї, вірування, побут. Антський племінний союз. Східнослов'янські племена і державноплемінні союзи VIII ст.

Утворення Київської Русі. Політична система. Соціально-економічний розвиток. Внутрішня і зовнішня політика. Хрещення Русі. Феодальна роздробленість: причини, характер, наслідки. Київське, Чернігово-Сіверське, Переяславське князівства. Боротьба Русі проти монголо-татарських завойовників.

Галицько-Волинська держава - спадкоємиця Київської Русі. Історичне значення Київської Русі і Галицько-Волинської держави. Культура України IX - першої половини XIV ст.

Включення до складу Литовської держави Східної Волині, Чернігово-Сіверщини, Поділля, Київщини та Переяславщини. Захоплення Польщею Галичини та Молдавією Буковини. Закарпаття у складі Угорщини.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського. Кревська унія. Грюнвальдська битва. Ліквідація удільних князівств. Утворення Кримського ханства. Вхідження Сіверської землі до складу Московської держави.

Соціально-економічний розвиток українських земель в другій половині XIV - середині XVI ст. Формування панщинно-фільваркового господарства. Магдебурзьке право. Литовські статuti. Устава на волюки.

Люблінська унія. Політичне та соціально-економічне становище українських земель у складі Речі Посполитої. Запровадження панщини. Культурний розвиток. Виникнення братств. Криза православ'я. Берестейська церковна унія.

Виникнення козацтва та його роль в історії українського народу. Запорозька Січ. Д.Вишневецький. Реєстрове козацтво. Боротьба проти турків і татар. Козацько-селянські повстання кінця XVI - першої третини XVII ст. Гетьман П.Конашевич-Сагайдачний.

Причини, характер, рушійні сили і періодизація Національно-визвольної війни. Б.Хмельницький. Формування української козацької держави - Гетьманщини, її внутрішня і зовнішня політика.

Переяславська рада 1654 р. "Березневі статті". Гетьманщина після смерті Б.Хмельницького. І.Виговський. І.Сірко. Розкол України на Правобережну і Лівобережну. Основні військово-політичні події 1663-1676 рр. Д.Дорошенко. Соціально-економічні та політичні наслідки Національно-визвольної війни, її історичне значення.

Кредит 2. Україна в Новий час

Тема 2 . Визначальні тенденції соціально-економічного розвитку українських земель в останній чверті XVII-XVIII ст.

Внутрішня та зовнішня політика гетьмана І.Мазепи. Полтавська битва та її наслідки. Антиукраїнська політика російського царизму. "Конституція" П.Орлика.

Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України. П.Полуботок, Д.Апостол, К.Розумовський. Соціально-економічне становище. Ліквідація царизмом Гетьманщини і Запорозької Січі. Україна в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст.

Правобережні та західноукраїнські землі в останній чверті XVII-XVIII ст. Поділ Речі Посполитої. Культура України в останній чверті XVII-XVIII ст.

Українські землі у складі Російської імперії. Криза феодальної системи господарства. Участь українського населення у війні 1812 р. Декабристи в Україні. Початок українського національного відродження.

Кирило-Мефодіївське братство. Т.Г.Шевченко. Кримська війна 1853-1856 рр. і Україна. Реформи 1860-1870-х рр. Антиукраїнська політика царизму. Суспільно-політичний рух. Діяльність громад. М.Драгоманов. Виникнення українських політичних товариств і партій.

Політичний та соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель. Національно-визвольний рух. "Руська трійця". Головна руська рада. Москвофіли і народовці. Наукове товариство ім. Т.Г.Шевченка. Виникнення політичних партій. І.Франко. Українська культура у в останній чверті XVII- XIX.

Кредит 3. Новітня історія України

Тема 3. Україна на зламі епох: перспективні можливості та реалії часу (на поч. XX СТ.-1920 рр.)

. Соціально-економічна модернізація. Україна в Першій російській революції 1905-1907 рр. "Українське питання" в роки Першої світової війни. Лютнева революція 1917 р. в Росії. Початок української національно-демократичної революції. Доба Української Центральної Ради. М.Грушевський. Українська Народна Республіка (УНР). Українська держава гетьмана П.Скоропадського.

Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). Директорія УНР. В.Винниченко. С.Петлюра. Селянський

Радянська Республіка (УСРР). Х.Раковський. Ризький мирний договір. Причини поразки і уроки української національно-демократичної революції 1917-1920 рр.

Тема 4. Україна у період створення Тоталітарної системи: суперечливі Тенденції розвитку та конкретні здобутки. Друга світова війна та Україна (1939-1945 рр.)

Соціально-економічне і політичне становище України на початку 20-х років. УСРР в умовах непу (1921-1928 рр.).

Україна в умовах утвердження тоталітарного ладу (1929-1938 рр.). Індустріалізація в Україні: хід і наслідки. Колективізація сільського господарства. Голодомор 1932-1933 рр. Політичні репресії в Україні.

Політичне і соціально-економічне становище українських земель в складі Польщі, Румунії, Чехословаччини.

Україна в європейській політиці на початку Другої світової війни. Початок Другої світової війни.

Приєднання основної частини західноукраїнських земель до СРСР та їх "радянізація". Початок Великої Вітчизняної війни. Окупація України військами Німеччини та її союзників. Нацистський окупаційний режим. Рух Опору в Україні. Визволення України від фашистських загарбників. Наслідки Другої світової і Великої Вітчизняної війни для України.

Тема 5. Україна у складі ССРСР - системна криза тоталітарного ладу (40-80 рр. XX ст.)

Україна у першому повоєнному десятиріччі. Відбудова і розвиток народного господарства. Голод 1946-1947 рр. Завершення "радянізації" західноукраїнських земель і рух Опору.

Україна в умовах десталінізації ("хрущовська відлига"). Соціально-економічний розвиток України в другій половині 60-х - першій половині 80-х рр. Наростання кризових явищ. Суспільно-політичне і духовне життя. Дисидентський рух в Україні.

Тема 6. Україна на шляху незалежності

Україна і процес перебудови в СРСР. Чорнобильська катастрофа. Проголошення незалежності України. Політичний і соціально-економічний розвиток незалежної України. Духовне життя суспільства. Україна на міжнародній арені. Революція гідності та її наслідки. Україна на сучасному етапі: проблеми і перспективи.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин ДФН				Кількість годин ЗФН			
	усього				усього	у тому числі		
	ого	л	п	ер		го	л	п
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кредит 1. Стародавня та середньовічна історія України.								
Тема 1. Давня та середньовічна історія України в загальному контексті розвитку світової цивілізації.	30	2	6	22	30	2		28
Разом	30	2	6	22	30	2		28
Кредит 2. Нова історія України.								
Тема 2. Визначальні тенденції розвитку Українських земель у кінці XVII ст. - XIX ст.	30	2	6	22	30	2		28
Разом	30	2	6	22	30	2		28
Кредит 3. Новітня історія України								
Тема 3. Україна на зламі епох : перспективні можливості та реалії часу (поч.XX ст. - 1920 рр.).	8	2	2	4	8	1		7
Тема 4. Україна у 20-30-ті рр. XX ст. : суперечливі тенденції розвитку та конкретні здобутки. Друга світова війна та Україна.	7	2	2	3	7	1		6
Тема 5. Україна у складі ССРСР - системна криза тоталітарного ладу (40-80 рр. XX ст.).	8	1	2	5	8	1	1	6
Тема 6. Україна на шляху незалежності (наприкінці XX - на початку XXI ст.).	7	1	2	4	7	1	1	5
Разом	30	6	8	16	30	4	2	24
Усього годин:	90	10	20	60	90	8	2	80

5. Теми лекційних занять.

№ з/п	Назва теми	К-сть Годин ДФН	К-сть Годин ЗФН
Кредит 1. Стародавня та середньовічна історія України.			
1	Тема 1. Давня та середньовічна історія України в загальному контексті розвитку світової цивілізації.	2	2
Кредит 2. Нова історія України.			
4	Тема 2. Визначальні тенденції розвитку Українських земель у кінці XVII ст. - XIX ст.	2	2
Кредит 3. Новітня історія України			
6	Тема 3. Україна на зламі епох : перспективні можливості та реалії часу (поч.XX ст. - 1920 рр.).	2	1
7	Тема 4. Україна у 20-30-ті рр. XX ст. : суперечливі	2	1

	тенденції розвитку та конкретні здобутки. Друга світова війна та Україна.		
8	Тема 5. Україна у складі СРСР - системна криза тоталітарного ладу (40-80 рр. XX ст.). Україна на шляху незалежності (наприкінці XX - на початку XXI ст.).	2	2
	Разом	10	8

6. Темі практичних занять.

№ з/п	Назва теми	К-сть Годин ДФН	К-сть Годин ЗФН
Кредит 1. Стародавня та середньовічна історія України.			
1	Стародавня історія України. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	2	
2	Україна під владою Литви, Польщі та інших держав (XIV - перша половина XVII ст.).	2	
3	Національно-визвольна війна українського народу (1648-1676 рр.).	2	
Кредит 2. Нова історія України.			
4	Україна в останній чверті XVII ст. - XVIII ст.	2	
5	Економічний і соціально-політичний розвиток українських земель у XIX ст.	4	
Кредит 3. Новітня історія України			
6	Україна на зламі епохи (на початку XX ст. - 1920 рр.)	2	
7	Україна у 20-30-ті рр. XX ст. : суперечливі тенденції розвитку та конкретні здобутки. Друга світова війна та Україна.	2	
8	Україна у складі СРСР - системна криза тоталітарного ладу (40-80 рр. XX ст.).	2	1
9	Україна на шляху незалежності (наприкінці XX - на початку XXI ст.).	2	1
	Разом	20	2

7. Самостійна робота.

№ з/п	Назва теми	К-сть Годин ДФН	К-сть Годин ЗФН
Кредит 1. Стародавня і середньовічна історія України.			
1	Стародавня історія України. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	7	9
2	Україна під владою Литви, Польщі та інших держав (XIV - перша половина XVII ст.).	7	9
3	Національно-визвольна війна українського народу (1648-1676 рр.).	8	10
Кредит 2. Нова історія України.			
4	Україна в останній чверті XVII-XVIII ст.	11	14
5	Україна у XIX - на початку XX ст.	11	14
Кредит 3. Новітня історія України			
6	Україна на зламі епох (1914-1920 рр.).	8	7
7	Україна в 20-30-ті роки XX ст. Україна в роки Другої світової	7	6

	війни (1939-1945 рр.).		
8	Українська РСР в другій половині 40-х - першій половині 80-х років XX ст.	8	6
9	Україна наприкінці XX - на початку XXI ст.	7	5
	Разом	60	80

8. Орієнтовна тематика реферативних робіт, індивідуальних навчально-дослідних завдань

Кредит 1. Стародавня і середньовічна історія України.

4. Найдавніші поселення первісних людей на Миколаївщині.
5. В.В.Хвойко - першовідкривач трипільської культури.
6. Антський племінний союз.
7. Землеробсько-скотарські племена трипільської культури на території України.
8. Античне місто-держава Ольвія: поява, розвиток та історичне значення.
9. Походження, розселення та устрій східних слов'ян.
10. Релігійні вірування східних слов'ян.
11. Теорії походження Київської Русі.
12. Соціальна структура Київської Русі.
13. Політичний портрет князя Володимира Великого.
14. Хрещення Русі та його історичне значення.
15. Політичний портрет князя Ярослава Мудрого.
16. Володимир Мономах: внутрішня і зовнішня політика.
17. Політичний портрет князя Данила Романовича (Галицького).
18. Міжнародні зв'язки і місце Київської Русі в історії Європи.
19. Характерні риси та особливості феномену культури Київської Русі.
20. Феодальна роздробленість Київської Русі - виняток історії чи закономірність?
21. Державна символіка Київської Русі.
22. Київське князівство в період феодальної роздробленості.
23. Чернігівське князівство в період феодальної роздробленості.
24. Переяславське князівство в період феодальної роздробленості.
25. Південно-західні руські князівства під владою Золотої Орди.
26. Культура періоду роздробленості Русі (XII - перша половина XIV ст.).
27. Розвиток ремесла і торгівлі в Україні (XIV - перша половина XVII ст.).
28. Причини, час і місце заснування Запорозької Січі.
29. Територіально-адміністративний устрій Запорозької Січі.
30. Звичаї та закони українських козаків.
31. Постаць П. Конашевича-Сагайдачного в історії України.
32. Кримське ханство і Україна (друга половина XV - перша половина XVII ст.).
33. Люблінська унія 1569 р.: здобутки і втрати для українського народу.
34. Берестейська церковна унія: причини, зміст, наслідки.
35. Братства в Україні наприкінці XVI - першій половині XVII ст.
36. Козацько-селянські повстання кінця XVI - 30-х рр. XVII ст.: спільні риси і характерні особливості.
37. Особливості української культури XIV - першої половини XVII ст.
38. Характерні риси панщинно-фільваркового господарства в Україні.
39. Богдан Хмельницький як державний діяч.
40. Сподвижники Богдана Хмельницького періоду Національно-визвольної війни.
41. Українсько-російські зв'язки в роки Національно-визвольної війни.
42. Західноукраїнські землі в роки Національно-визвольної війни 1648-1676 рр.
43. Переяславська Рада і "Березневі статті" 1654 р. - погляд із сьогодення.
44. Андрусівське перемир'я і "Вічний мир": зміст і наслідки для України.
45. Політичний портрет гетьмана І.Виговського.
46. І.Сірко - кошовий отаман Запорозької Січі.

47. Політичний портрет гетьмана П.Тетері.
48. Політичний портрет гетьмана І.Брюховецького.
49. Політичний портрет гетьмана Д.Дорошенка.
50. Політичний портрет гетьмана Д.Многогрішного.
51. Політичний портрет гетьмана І.Самойловича.
52. Політичний портрет гетьмана Ю.Хмельницького.

Кредит 2. Нова історія України.

1. Політичний портрет П.Орлика.
2. Політичне становище на Правобережній Україні в роки Північної війни.
3. Особливості розвитку української культури в останній чверті XVII-XVIII ст.
4. Кошовий отаман К.Гордієнко.
5. Запорозька Січ в роки Північної війни.
6. Постать гетьмана І.Мазепи в історії України: погляд із сьогодення.
7. Політичний портрет гетьмана І.Скоропадського.
8. Політичний портрет гетьмана П.Полуботка.
9. Політичний портрет гетьмана Д.Апостола.
10. Порівняльна характеристика соціально-економічного розвитку Лівобережної і Правобережної України в кінці XVn-XVIII ст.
11. Нова Січ у 1734-1775 рр.
12. Україна в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст.
13. Колонізація Південної України в другій половині XVIII ст.
14. Заснування міста Миколаєва.
15. Кримське ханство в другій половині XVIII ст.
16. Ліквідація Запорозької Січі у 1775 р.
17. Задунайська Січ та подальша доля українського козацтва.
18. Політичний портрет гетьмана К.Розумовського.
19. П.Калнишевський - останній кошовий отаман Запорозької Січі.
20. Гайдамацький рух. Коліївщина.
21. Рух опришків. О.Довбуш.
22. Україна в роки Вітчизняної війни 1812 р.
23. Декабристи в Україні.
24. Постать Т.Г.Шевченка в українському національно-визвольному русі.
25. Кирило-Мефодіївське братство та його роль в українському національному русі.
26. "Руська трійця" в українському національному русі.
27. Український національний рух в роки революції 1848-1849 рр. в Австрійській імперії
28. Народний герой Лук'ян Кобилиця.
29. Устим Кармалюк: історія життя та боротьби.
30. Культурне життя на Миколаївщині в першій половині XIX ст.
31. Кримська війна 1853-1856 рр. і Україна.
32. Зміст та особливості проведення реформ 1860-1870-х рр. в Україні.
33. Валуєвський циркуляр 1863р. та Емський указ 1876 р.: причини прийняття, зміст і наслідки для України.
34. М.Драгоманов: історико-біографічний нарис.
35. В.Антонович як культурний діяч.
36. Національно-культурна діяльність "Старої Громади" в 70-80-х рр. XIX ст.
37. Одеська громада в 70-80-х рр. XIX ст.
38. Російське народництво в Україні у 70-х рр. XIX ст.
39. Робітничі організації в Україні 70-80-х рр. XIX ст.
40. Марксистські гуртки і перші соціал-демократичні організації в Україні: ідеологія і діяльність.
41. "Братство тарасівців" в українському національно-політичному русі.
42. Заснування і діяльність культурно-освітнього товариства "Просвіта" в Західній Україні.
43. Заснування і діяльність Наукового товариства ім. Т.Шевченка в Західній Україні.
44. Виникнення перших українських політичних партій в Галичині.
45. Обґрунтуйте (або заперечте) твердження, що політика Австро-Угорщини щодо західноукраїнських земель у XIX - на початку XX ст. мала колоніальний характер.

46. Обґрунтуйте (або заперечте) твердження, що політика Російської імперії щодо українських земель у ХІХ - на початку ХХ ст. мала колоніальний характер.
47. Розвиток культури на Миколаївщині в другій половині ХІХ ст.
48. Виникнення перших українських політичних партій в Наддніпрянській Україні.
49. Аграрна реформа П.Столипіна в Україні: причини, особливості проведення, наслідки.
50. М.М.Аркас: життя та діяльність.
51. Миколаївська "Просвіта".
52. Український національно-визвольний рух в роки революції 1905-1907 рр.
53. Створення та діяльність "Спілки визволення України" в роки Першої світової війни.
54. Українські Січові Стрільці в роки Першої світової війни.
55. Розвиток культури на Миколаївщині на початку ХХ ст.
56. Політична діяльність М.Грушевського в роки української національно-демократичної революції: здобутки і прорахунки.
57. Універсали Центральної Ради.
58. ЗУНР: здобутки і прорахунки.
59. Брестський мир 27 січня (9 лютого) 1918 р.: зміст і наслідки для України.
60. Встановлення радянської влади в Україні (грудень 1917-1920 рр.).
61. Порівняльна характеристика політичних портретів В.Винниченка і С.Петлюри.
62. П.Скоропадський як державний діяч.
63. Політичний портрет М.Міхновського.
64. Український національно-визвольний рух у Північній Буковині (1917-1920 рр.).
65. Український національно-визвольний рух у Закарпатті (1917-1920 рр.)
66. Н.Махно: політичний портрет.
67. Злука УНР і ЗУНР: передумови, перебіг подій, наслідки.
68. Причини та наслідки єврейських погромів 1917-1920 рр. в Україні.
69. Миколаївщина в роки української національно-демократичної революції та громадянської війни.

Кредит 3. Новітня історія України

1. "Воєнний комунізм" і неп в Україні: порівняльна характеристика.
2. Політика українізації в 20-30-ті роки ХХ ст.: досягнення і прорахунки.
3. Релігійне питання в УСРР в період непу.
4. Миколаївщина в роки непу.
5. Український "націонал-комунізм" у 1920-ті роки.
6. Антицерковна політика КП(б)У в 1930-ті рр.
7. Масові репресії в Україні 1930-х рр.: причини і наслідки.
8. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні: причини і наслідки.
9. Освітяни Миколаївщини - жертви сталінських репресій.
10. Судові політичні процеси 1930-х рр. в Україні.
11. Євген Коновалець: політичний портрет.
12. Інтегральний націоналізм Дмитра Донцова.
13. Андрій Шептицький - митрополит греко-католицької церкви.
14. "Розстріляне відродження" в Україні.
15. ОУН у 1929-1939 рр.: ідеологія, політичні керівники, методи діяльності.
16. "Мюнхенська змова" і доля Карпатської України.
17. Августин Волошин: життя та діяльність.
18. Степан Бандера: політичний портрет.
19. Андрій Мельник: політичний портрет.
20. Радянсько-німецькі договори 1939 року: причини укладення, зміст і наслідки.
21. Політика "радянізації" західноукраїнських земель (1939-1941 рр.).
22. Нацистський окупаційний режим в Україні (1941-1944 рр.).
23. "Акт проголошення відновлення Української держави" 30 червня 1941 р.: обставини прийняття, зміст, наслідки та історичне значення.
24. ОУН-УПА в 1942-1944 рр.
25. Роман Шухевич - Головний командир Української повстанської армії.

26. Партизанський командир Сидір Ковпак.
27. Партизанський командир Олексій Федоров.
28. Радянський партизанський і підпільний рух на Миколаївщині в роки війни.
29. Діяльність націоналістичного підпілля Півдня України в роки німецько-румунської окупації.
30. Голокост на Миколаївщині.
31. Трудовий героїзм українського народу в роки війни.
32. Визволення Миколаєва від німецько-фашистських окупантів.
33. Вклад українського народу в розгром нацистської Німеччини.
34. Акція "Вісла": причини проведення, зміст, наслідки.
35. Суспільно-політична та бойова діяльність ОУН-УПА у 1944-1954 рр.
36. Політичний портрет генерал-хорунжого Романа Шухевича.
37. "Радянїзація" західноукраїнських земель у другій половині 1940-х рр.
38. "Жданівщина" в Україні: причини, зміст, наслідки.
39. Голод 1946-1947 рр. в Україні: причини, хід подій, наслідки.
40. Кримськотатарський національний рух (друга половина 1940-х - початок 1990-х рр.).
41. Реформи М.Хрущова і Україна.
42. Передача Кримської області до складу УРСР: мотиви і правова основа.
43. Політичний портрет Петра Шелеста.
44. "Шістдесятники" у національно-культурному житті України.
45. Дисидентський рух в Україні (1964-1980-ті рр.).
46. Чорнобильська катастрофа: причини, хід подій, наслідки.
47. Політичний портрет Володимира Щербицького.
48. Етапи політики перебудови в УРСР.
49. Український національно-визвольний рух в роки перебудови.
50. Антиконституційний заколот 19-21 серпня 1991 р. і Україна.
51. Державна символіка України: історія і сучасність.
52. Співдружність Незалежних Держав і Україна: здобутки, проблеми, перспективи.
53. Леонід Кравчук - Президент України.
54. Леонід Кучма - Президент України.
55. Віктор Ющенко - Президент України.
56. Політичний портрет Юлії Тимошенко.
57. Політичний портрет Віктора Януковича.
58. Українська діаспора на сучасному етапі.
59. Формування багатопартійності в незалежній Україні
60. Кримська автономія на сучасному етапі: проблеми і перспективи.
61. Україна і НАТО.
62. Релігійне життя в незалежній Україні.
63. Міжнародні відносини в незалежній Україні.
64. Помаранчева революція: причини, перебіг подій, наслідки.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4(добре)	4/добре/зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		

FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано
----	-------	------------------	---------------

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, залік) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу модуля.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях: Примітка. Шкала оцінювання репрезентована в 20-ти та 15-ти бальній системах в залежності від максимальної суми балів за відповідь на семінарському занятті в кожному кредиті.

Відмінно 20-17/15-13 балів - Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Дуже добре 16-13/12-10 балів - Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна

Добре 12-9/9-7 балів - Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок **Задовільно 8-5/6-4 балів** - Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих

Незадовільно 4-1/3-1 балів - Студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

Реферат

Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів: 1) обсяг виконаного реферату; 2) якість написання.

1. Оцінка "відмінно" (10-8 балів)

10 балів - Реферат виконано на актуальну тему з використанням сучасних методів дослідження, логічно-структурна побудова роботи відповідає змісту. В рефераті вірно визначено мету, глибоко досліджується практичний аналіз проблеми. Коректно подаються висновки. Витримано графік виконання реферату, оформлення у відповідності до державних стандартів та вимог. Презентація виконана на високому рівні із використанням сучасних методів. Доповідач вірно відповів на поставлені запитання аудиторії.

9 балів - Реферат виконано на актуальну тему з використанням сучасних методів дослідження, є неточності в логічно-структурній побудові. В рефераті вірно визначено мету, наводиться практичний аналіз проблеми. Є незначні недоліки у формулювання висновків. Витримано графік виконання реферату, оформлення у відповідності до державних стандартів та вимог. Презентація виконана на високому рівні із використанням сучасних методів. Доповідач припустився незначних помилок при відповідях на поставлені запитання аудиторії.

8 балів - ставиться за реферат, який має обсяг 14 або більше друкованих (рукописних) сторінок; проблема, яка в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; у змісті реферату

викладена актуальність, мета, завдання; список використаної наукової літератури нараховує 5-6 джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії.

2. Оцінка "добре" (7-5)

7 балів - ставиться за реферат, який має обсяг 10 сторінок; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 2-3 джерела, але містить певні помилки.

6 балів ставиться за реферат, який має обсяг 10 сторінок; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 4 джерела.

5 балів ставиться за реферат, який має обсяг 10 сторінок; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; бібліографічний список нараховує 5 джерел, відповідає сучасним правилам.

3. Оцінка "задовільно" (4-2)

4 бали - ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше двох наукових джерел і є помилки.

3 балів - ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше трьох наукових джерел і є помилки.

2 балів - ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для викладення обраної проблеми, і тому проблема розглядається поверхово; у бібліографічному списку менше чотирьох наукових джерел і є помилки.

1 Оцінка "незадовільно" ставиться, якщо тема реферату нерозкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел, і він подається не за сучасними правилами, немає змісту, вступу, висновків.

Індивідуальне завдання (письмово)

10-9 балів - передбачає, що студент вповні засвоїв навчальний матеріал, дав вичерпні відповіді на поставлені практичні запитання, глибоко опрацював основні й додаткові джерела до курсу, уміє творчо та критично мислити, залучати набуті знання й навички до розв'язання конкретних професійних завдань, систематично впродовж навчання виконував усі завдання, виявив глибокі знання з вивченої дисципліни.

8- 7 балів - передбачає, що студент досить логічно й повно відповів на більшість поставлених запитань, засвоїв увесь програмний матеріал, опрацювавши основну літературу, достатньо добре аналізував історичні явища, але припускався несуттєвих помилок у формулюваннях та відповідях.

6-5 балів - передбачає, що студент засвоїв навчальний матеріал не вповні, знає лише його основний зміст, не досить логічно та аргументовано формулює його, відповідає неточно або неповно на поставлені запитання, опрацював тільки малу частину літератури до курсу, припускається багато помилок та огріхів у формулюваннях та відповідях.

4-1 балів - передбачає, що студент не засвоїв навчальний матеріал або засвоїв його на досить низькому рівні, не вміє практично використовувати теоретичні та практичні положення дисципліни, аналізувати історичні явища, не може формулювати чіткі та логічні висновки щодо розглянутих питань, має дуже низьку культуру усного та писемного мовлення, припускається численних помилок у формулюванні та структурі відповідей і конкретних завданнях.

Творче завдання,есе

20-17 балів - робота студентом виконана в повному обсязі, високий понятійний рівень; глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється; осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом; логічність та послідовність під час відповіді; доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень; вміння виділяти головне; вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки; вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми; стилістично грамотна мова, робота виконана майже на 90-100% від загального обсягу

16- 13 балів - робота студентом виконана в повному обсязі, високий понятійний рівень; глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється;

осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом; логічність

та послідовність під час відповіді; доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень; вміння виділяти головне; вміння встановлювати між предметні та внутрішньооб'єктові зв'язки; вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми; стилістично грамотна мова, допускаються незначні помилки, робота виконана майже на 80-89% від загального обсягу.

12- 9 балів - робота студентом виконана не в повному обсязі, але доведено та проаналізовано теорії, концепції, вчення, які вивчалися; самостійність мислення; впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, обсяг виконаних завдань становить від 50% до 59% від загального обсягу.

8-5 балів - робота студентом виконана не в повному обсязі, не описані явища, не виявлено розуміння основних положень завдання. Тема не розкрита, актуальність не доведена, не виділені головні завдання; не зроблені висновки, не показана перспектива розвитку ідеї або проблеми; стилістично неграмотна мова.

5-1 балів - студент не описує явища, не виявляє знання і розуміння основних положень завдання. Тема не розкрита, актуальність не доведена, не виділені головні завдання; не зроблені висновки, не показана перспектива розвитку ідеї або проблеми; стилістично неграмотна мова.

Контрольні роботи

Оцінка підготовки до контрольних робіт здійснюється на основі перевірки правильності їх виконання. Оцінювання відбувається за 20-ти бальною шкалою

20 балів - студент дав вичерпні відповіді на поставлені практичні запитання, уміє творчо та критично мислити, залучати набуті знання й навички до розв'язання конкретних професійних запитань і завдань, зробив аргументовані висновки.

19-18 балів - студент висловлює та аргументує власне ставлення до альтернативних поглядів на питання; використовує актуальні фактичні та статистичні дані, дати та історичні періоди, які підтверджують відповіді на питання.

17- 16 балів - студент дав правильну відповідь на поставлені запитання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ, але не показав власного ставлення на подію.

15-14 балів - студент у цілому відповів на всі поставлені питання, але не зміг переконливо аргументувати свою відповідь на запитання.

13- 12 балів - студент відповів на всі запитання, але не зробив власних висновків.

11-10 балів - студент добре аналізував історичні явища, але припускався несуттєвих помилок у формулюваннях та відповідях.

9- 8 балів - студент у цілому відповів на всі поставлені питання, але не зміг переконливо аргументувати свою відповідь, допустив окремі помилки у використанні понятійного апарату, показав не вичерпні знання літературних джерел, вірно розв'язав всі задачі, пояснивши хід розв'язання.

7-6 балів - студент у цілому відповів на всі поставлені питання, але не зміг переконливо аргументувати свою відповідь, допустив окремі помилки у використанні понятійного апарату, показав не вичерпні знання літературних джерел, вірно розв'язав всі задачі, пояснивши хід розв'язання.

5-4 бали - студент не відповів на всі поставлені питання, не зміг переконливо аргументувати свою відповідь, допустив окремі помилки у використанні понятійного апарату, показав не вичерпні знання літературних джерел, вірно розв'язав не всі задачі, пояснивши хід розв'язання.

3 бали - студент не відповів на більшість поставлених питань, даючи неповну відповідь, не зміг переконливо аргументувати свою відповідь, допустив окремі помилки у використанні понятійного апарату, показав невичерпні знання літературних джерел.

2 бали - студент дав неповні відповіді на запитання, ухилився від аргументації, висновків, прикладів, не має власної точки зору.

Мультимедійна презентація

20-16 балів: всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження; результати

дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження, презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження.

15-11 балів: всі частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, результати дослідження узагальнюються з метою формулювання висновків за темою дослідження, презентація має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему дослідження, презентація починається із вступу, надає інформацію в певному порядку і завершується викладенням важливих моментів дослідження.

10- 6 балів: основні частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, але деякі фрагменти не мають відношення до теми, деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими, презентація має в основі декілька ключових положень, однак вони перевантажені інформацією або позбавлені інформації, презентація має вступ і висновки, однак вони не спонукають замислитись над темою дослідження. послідовність надання інформації не сприяє повністю розкрити тему дослідження.

5-1 балів: презентація має тему, однак багато її частин не має відношення до теми дослідження, висновки практично відсутні або є нелогічними, в презентації не визначені ключові положення, презентація не містить вступу і висновків. побудова презентації не дає чіткого уявлення про тему дослідження.

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Розподіл балів, які студенти отримують за 3 кредити

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту - 0,6. Іспит оцінюється в 40 б.

Кредит та тема	Академічний контроль (форма представлення)*	Кількість балів	Кількість балів за кредит
Кредит № 1			100
Стародавня історія України. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 1 Творче завдання (Контурна карта) 	20 20	
Україна під владою Литви, Польщі та інших держав (XIV - перша половина XVII ст.).	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 2 Індивідуальне завдання («Україна під владою іноземних держав», країна за вибором студента) 	20 10	
Національно-визвольна війна українського народу (1648-1676 рр.).	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 3 Індивідуальне завдання («Історичні постаті Національно-визвольної війни», постать за вибором студента) 	20 10	
Кредит № 2			100
Україна в останній чверті XVII ст. - XVIII ст.	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 4 Мультимедійна презентація («Культура українських земель в останній чверті XVII ст. - ХУІІІ ст.») 	20 20	
Економічний і соціально-політичний розвиток українських земель у XIX ст.	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 5 Семінар 6 Контрольна робота 1 	20 20 20	
Кредит № 3			
Україна на зламі епохи (на початку XX ст. - 1920 рр.)	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 7 	15	
Україна у 20-30-ті рр. XX ст. : суперечливі тенденції розвитку та конкретні здобутки. Друга світова війна та Україна.	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 8 Індивідуальне завдання («Окупаційний режим в Україні») 	15 10	
Україна у складі СРСР - системна криза тоталітарного ладу (40-80 рр. XX ст.).	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 9 Реферат (тема за вибором студента) 	15 10	
Україна на шляху незалежності (наприкінці XX - на початку XXI ст.).	<ul style="list-style-type: none"> Семінар 10 Контрольна робота 2 	15 20	
Всього балів		300 балів	300
$300(\text{загальна кількість балів}) \times 0,6(\text{коефіцієнт для іспиту}) = 180(\text{бали набрані до іспиту})$ $180 \div 3(\text{кількість кредитів}) = 60(\text{поточний контроль})$ $60 + 40(\text{максимальна кількість балів за іспит}) = 100(\text{підсумковий бал})$			

10. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, творчі завдання реферати), презентації результатів досліджень, контрольні роботи, іспит.

11. Методи навчання.

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення - вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, спостереження над усним мовленням, спостереження над мовним матеріалом, порівняльний аналіз; ілюстрація - метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.

12. Рекомендована література:

Базова література:

1. Адміністративно-територіальний устрій України: Довідник. - К., 2005.
2. Алексєєв Ю.М., Вертегел А.Г., Даниленко В.М. Історія України. - К., 2003.
3. Алексєєв Ю.М., Кравченко Н.М., Крижанівська В.П. Вступ до історії: Курс лекцій. - К., 2001.
4. Босчко В., Ганжа О., Захарчук Д. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний етап. - К., 1994.
5. Бойко О. Історія України. - К., 2005.
6. Борисенко В.И. Курс української історії: З найдавніших часів до ХХ століття: Навч. посіб. - 2-ге вид. - К., 1998.
7. Браїчевський М. Конспект історії України. - К., 1993.
8. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ - початок ХХ ст.). - Л., 1996.
9. Верстюк В.Ф., Дзюба О.М., Репринцев В.Ф. Україна від найдавніших часів до сьогодні: Хронологічний довідник. - Вид. 2-ге, допов., доопрац. - К.: Наук. думка, 2005.
10. Видатні постаті України: Біографічний довідник. - К.: МАУП, Книжкова палата України, 2004.
11. Винокур О., Трубочанінов С. Давня і середньовічна історія України. - К., 1996.
12. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст. Нариси політичної історії. - К., 1993.
13. Довідник з історії України: В трьох томах. - К., 1993-1995.
14. Енциклопедія історії України: В 5 т. / Гол. редкол. В.А.Смолій. - К.: Наук. думка, 2005.
15. Етнонаціональний розвиток України: терміни, визначення, персоналії. - К., 1993.
16. Жінки в історії України. - К., 1991.
17. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. - Л., 1993.
18. Іванченко Р.П. Історія без міфів. Бесіди з історії української державності. - Вінниця: Континент-Прим., 2004.
19. Ільєнко І. В пазурах у двоглавого: Українство під царським гнітом (1654-1917). - К.: Ярославів Вал, 2004.
20. Ісаєвич Я. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. - Л., 1996.
21. Історія держави і права України: У 2 ч. - Х., 1993; К., 1996.
22. Історія України / За ред. В.А.Смолія - К., 1997.
23. Історія України / За ред. Б.Д.Лановика - К., 2000.
24. Історія України: Навч. посіб. / О.Бажан, О.Білоусько, В.Власов, Ю.Мишик. - К.: Дельта, 2006.
25. Історія України: Навч. посіб. для студ. неістор. спец. вищих закл. освіти / За заг. ред. М.І.Бушина, О.І.Гуржія. - Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2007.
26. Історія України в особах. ІХ-ХУІІІ ст. - К., 1993.
27. Історія України в особах. ХІХ-ХХ ст. - К., 1995.
28. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навч. посіб. - 2-ге вид., стер. - К.: Знання, 2006.
29. Історія України. Документи. Матеріали / Уклад., комент. В.Короля. - К., 2001.
30. Історія України. Нове бачення: В 2 т. - К., 1995, 1996.
31. Історія українського війська: У 2 т. - Л., 1992, 1996.
32. Історія українського селянства: Нариси в 2 т. - К.: Наук. думка, 2006.
33. Історія української еміграції. - К., 1997.
34. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3 кн. - К., 1994.
35. Король В. Історія України. - К., 2005.
36. Котляр М., Кульчицький С. Шляхами віків: Довідник з історії України. - К., 1996.
37. Котляр М., Смолій В. Історія в життєписах. - К., 1994.
38. Литвин В. Історія України: Підручник. - К.: Наук. думка, 2006.
39. Лях Р. Історія України. - Донецьк, 1999.
40. Магочій П.Р. Історія України. - К.: Критика, 2007.
41. Малий словник історії України. - К., 1997.
42. Миколаївщина: літопис історичних подій // Під заг. ред. проф. М.М.Шитюка. - Миколаїв, 2002.
43. Михальчук П.А. Історія України: Навч. посіб. - Тернопіль, 2003.
44. Михальчук П.А. Історія України. Хронол. і термін. довідник. - Тернопіль, 2004.
45. Нагаєвський І. Історія української держави ХХ ст. - К., 1994.
46. Нариси з історії України: новий погляд з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. - К., 1996. - Ч.1.
47. Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Збірник документів і матеріалів. - К., 1994.
48. Новітня історія України (1900-2000): Підручник / А.Г.Слісаренко, В.І.Гусєв, В.П.Дрожжин та ін. - К., 2000.
49. Остафійчук В.Ф. Історія України: сучасне бачення: Навч. посіб. - 4-те вид., випр. - К.: Знання-Прес, 2008.
50. Панченко О. Україна і свіреї. - Галяч, 2006.
51. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. - К., 1995.
52. Попович М. Нарис історії культури України. - К., 1998.
53. Попок А.А. Українці на Далекому Сході: організації, події, персоналії: Довідник. - К.: Альтерпрес, 2004.
54. Провідники духовності в Україні: Довідник / За ред. І.Ф.Кураса. - К., 2003.
55. Реєнт О.П., Шевченко В.М. Історія України у схемах і таблицях: Навч. посіб. для вузів і шкіл. - К.: Ін-т історії

- України НАН України, 2005.
56. Рибалка І. Історія України: У 2 ч. - Х., 1995, 1997.
 57. Савченко Н.М., Подольський М.К. Історія України: модульний курс: Навч. посіб. - К.: Вид-во Фірма "ІНКОС", "Центр навчальної літератури", 2006.
 58. Світлична В.В. Історія України: Навч. посіб. - 4-е вид. - К.: Каравела, 2008.
 59. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу. - К., 1993.
 60. Сергійчук В.І. Національна символіка України. - К., 1992.
 61. Слюсаренко А., Томенко М. Історія української Конституції. - К., 1993.
 62. Солдатенко В., Крижанківський В., Левенеш Ю. Українська ідея: Історичний нарис. - К., 1995.
 63. Субтельний О. Україна: Історія. - К., 1993.
 64. Україна і Росія в історичній ретроспективі / В.Ф.Верстюк, В.М.Горобець, О.П.Толочко. - К.: Наук. думка, 2004. - Т.1: Українські проекти в Російській імперії.
 65. Українське козацтво: Мала енциклопедія. - К.: Запоріжжя, 2002.
 66. Ульяновський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3-х кн. - К., 1994.
 67. Федака С. Літописні джерела з історії княжої і козацької України-Русі. - Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2003.
 68. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2 т. - К., 1997.
 69. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності: Курс лекцій. - К., 1999.
 70. Шкварець В.П. Мельник М.Ф. Історія рідного краю. Миколаївщина: Навч. посіб. - 2-ге вид., доопр., виправл., доп. - Миколаїв, 2004.
 71. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. - Вид. 2-ге, переробл. та розшир. - К.: Критика, 2005.
 72. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.- Черкаси: ЧДТУ, 2016. - 644 с.
 73. Історія України : навч.-метод. комплекс для студ. гуманіт. ф-тів / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Іст. ф-т, Каф. історії для гуманіт. ф-тів ; [уклад.: Г. Д. Казьмирчук та ін. ; за ред. Г. Д. Казьмирчука]. - 2-ге вид., випр. і допов. - К. : Логос, 2013. - 91 с.

Допоміжна література:

1. Баран В.Д. Княжий Галич в історії України // УДЖ. - 2001. - № 5. - С. 67-74.
2. Баран В.Д. Історичні витoki українського народу. - К.: Генеза, 2005.
3. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. - К., 1988.
4. Бунятян К. Давнє населення України. - К., 1999.
5. Войтович Л. Княжа доба на Русі: портрети еліти. - Біла Церква, 2006.
6. Головка О.Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. - К.: Стілоз, 2006.
7. Грицак П. Галицько-Волинська держава. - Галич, 1995.
8. Давньоруські любомудри. - К.: КМ Академія, 2004.
9. Давня історія України: У 2 кн. - К., 1994, 1995.
10. Давня історія України: У 3 т. - К., 1997.
11. Духовна спадщина Київської Русі: Зб. наук. пр. - Одеса, 1997. - Вип. 1, 2.
12. Іванченко Р. Історія без міфів. Бесіди з історії української державності: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К., 1996.
13. Іванченко Р. Українська державницька ідея в суспільно-політичній думці IX-XIII ст. - Вид. 2-ге доп. - К.: Київський міжнар. ун-т, 2006.
14. Котляр М.Ф. Полководці Давньої Русі. - К., 1991.
15. Котляр М.Ф. Галицько-Волинське князівство. (До 800-ліття утворення) // УІЖ. - 2000. - № 1. - С. 253-1.
16. Котляр М.Ф. Данило Романович Галицький // Київська старовина. - 2001. - № 2.
17. Котляр М.Ф. Воєнне мистецтво Давньої Русі. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2005.
18. Котляр М.Ф. Рюриковичі в Галичині й на Волині // УІЖ. - 2008. - № 3. - С. 30-44.
19. Крутий стіп "Початок Русі: Південь і Північ" // УІЖ. - 2008. - № 3. - С. 4-29.
20. Матях В.М. Національний історичний процес за доби середньовіччя і раннього нового часу: Тематична репрезентативність на сторінках "Українського історичного журналу" (1987-2007 рр.) // УДЖ. - 2007. - № 6. - С. 67-81.
21. Моця О., Ричка В. Київська Русь: від язичництва до християнства. - К., 1996.
22. Моця О.П. Рівні етнічної самосвідомості давньоруського населення // УІЖ. - 2006. - № 2. - С. 4-10.
23. Моця О.П. Південна "Руська земля". - К.: Ін-т археології України НАН України, 2007.
24. Моця О. Київська Русь і країни Європи: характерні риси східнослов'янської державності, рівні міжнародних відносин та напрями контактів. - УІЖ. - 2007. - № 1. - С. 4-19.
25. Недужко Ю.В. Тисячоліття хрещення Русі-України. Відзначення світовою громадськістю всесвітньо-історичної події. - Луцьк, 2003.
26. Онищенко І. Діалектика становлення українського етносу та нації. - К., 1996.

27. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. - К., 1993.
28. Прицак О. Походження Русі. Стародавні скандинавські джерела. Т. 1. - К., 1997.
29. Ричка В.М. Київська Русь: проблеми, пошуки, інтерпретації // УІЖ. - 2001. - № 2. - С. 23-33.
30. Ричка В. Княгиня Ольга. - К.: Альтернативи, 2004.
31. Ричка В.М. "Київ - Другий Єрусалим" (з історії політичної думки та ідеології середньовічної Русі). - К.: Ін-т історії України НАН України, 2005.
32. Смолій В., Гуржій О. Як і коли почала формуватися українська нація. - К., 1991.
33. Толочко О. Чи була "візантійська реформа" Володимира Святославича? - К.: Ін-т історії України НАН України, 2005.
34. Толочко П. Літописи Київської Русі. - К., 1994.
35. Толочко П. Київська Русь. - К., 1996.
36. Толочко П.П. Від Русі до України: Вибрані наук.-попул., критичні та публіцистичні пр.. - К., 1997.
37. Толочко П.П. Дворцовые интриги на Руси. - К., 2001.
38. Толочко П.П. Древнерусская народность: воображаемая или реальная. - Санкт-Петербург: Алетей, 2005.
39. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. - К., 1992.
40. Чухаєва В.А. Русские княжества и Золотая Орда 1243-1350 гг. - Днепропетровск, 1998.
41. Шип Н.А. Дискусія про термін "Русь" // УІЖ. - 2002. - № 6. - С. 92-107.
42. Шип Н.А. Україна-Русь у міжнародній торгівлі (IX-XIII ст.). - К.: Мін-во економіки України УАЗТ, 2007.
43. Юсова Н.М. Ідейна й термінологічна генеалогія поняття "давньоруська народність" // УІЖ. - 2006. - № 4. - С. 101-129.
44. Андрущенко В.Л., Федосов В.М. Запорозька Січ як український феномен. - К., 1995.
45. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. - К., 1991.
46. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. - К., 1993.
47. Боплан де Гійом Левассер. Опис України. - Львів, 1990.
48. Винар Л. Козацька Україна: Вибрані праці / Ред. В.Степанков. - К.; Л.; Нью-Йорк, 2003.
49. Володарі гетьманської булави: Історичні портрети. - К., 1995.
50. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. - К., 1994.
51. Гурбик А.О. Виникнення Запорозької Січі (хронологічний та територіальний аспект проблеми) // УІЖ. - 1999. - № 6. - С. 3-16.
52. Гуржій О.І. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. - К.: Україна, 2005.
53. Гуржій О. Український хутір XV-XVIII ст.: Історичний нарис. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2007.
54. Запорізьке козацтво в українській історії, культурі та національній свідомості. - Запоріжжя, 1997.
55. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки. - К.: Дніпро, 2006.
56. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Відп. ред. В.А.Смолій. - К.: Києво-Могилянська академія, 2006. - Т. 1.
57. Каляндрук Т. Загадки козацьких характерників. - Л.: Піраміда, 2006.
58. Крикун М. Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в XV-XVII ст. (кордони воєводств у світлі джерел). - К., 1993.
59. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. - Чернігів, 1996.
60. Матях В.М. Національний історичний процес за доби середньовіччя і раннього нового часу: Тематична репрезентативність на сторінках «Українського історичного журналу» (1987-2007 рр.) // УІЖ. - 2007. - № 6. - С. 67-81.
61. Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. - К.: Критика, 2005.
62. Ресет О.П. Усі гетьмани України: легенди, міфи, біографії. - Х.: Фоліо, 2007.
63. Сергійчук В. Байда-Вишневецький - ратник української землі // Дніпро. - 1989. - № 2. - С. 122-132.
64. Синьоводська проблема у новітніх дослідженнях: Зб. ст. / Наук. ред. Ф.М.Шабульдо. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2005.
65. Смолій В., Гуржій О. Як і коли почала формуватися українська нація. - К., 1991.
66. Стороженко І.С. Богдан Хмельницький і Запорозька Січ кінця XVI - середини XVII століть. - Дніпродзержинськ, 2007. - Вип. 2.: Генезис, еволюція та реформування організаційної структури Січі.
67. Тимошенко Л. Берестейська унія 1596 р.: Навч. посіб. - Дрогобич: Коло, 2004.
68. Україна на стародавніх картах. Кінець XV - перша половина XVII ст. - К.: ДНВП "Картографія", 2004.
69. Фігурний Ю. Історичні витoki українського лицарства: Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. - К.: Стило, 2004.
70. Черкас Б. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханатом (1515-1540). - К.: Ін-т історії України НАН України, 2006.
71. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV - середина XVII ст. - 2 вид. - К.: Києво-Могилянська академія, 2006.
72. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. - К., 1990, 1991.
73. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця X!У до середини ХУП ст. (Волинь і Центральна Україна). - К., 1994.
74. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. - К., 1994.
75. Борисенко В.Й., Бульвінський А.Г., Візер С.О. Еволюція українсько-російських відносин у другій половині XVII ст. - К.: Старий світ, 2006.

76. Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська рада 1654 року. - К.: Ін-т археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України, 2005.
77. Бульвінський А.Г. Дипломатичні зносини України в період гетьманування Івана Виговського (серпень 1657 - серпень 1659 рр.) // УДЖ. - 2005. - № 1. - С. 125-138.
78. Горобець В.М. Зовнішня політика Гетьманату другої половини 50-х рр. XVII ст.: впливи суспільно-політичного протистояння в Україні та трансформацій регіональних геополітичних процесів // УДЖ. - 2005. - № 2. - С. 16-47.
79. Горобець В.М., Струкевич О.К. Українсько-російські політичні відносини другої половини XVII-XVIII ст.: Тенденції, характер, етапи // УДЖ. - 1997. - № 1.
80. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. - К., 1996.
81. Джеджула Ю. Тасмна війна Богдана Хмельницького. - К., 1995.
82. Заруба В.М. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648-1782 рр. - Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2007.
83. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки. - К.: Дніпро, 2006.
84. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Відп. ред. В.А.Смолій. - К.: Києво-Могилянська академія, 2007. - Т. 2.
85. Коваленко С. Україна під булавою Богдана Хмельницького: Енциклопедія. - К.: Стікс-Ко, 2007. - Т. 1.
86. Крикун М. Між війною і радістю. Козацтво Правобережної України в другій половині ХУП - на початку ХУІІ століття: Статті і матеріали. - К.: Критика, 2006.
87. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький. - Львів, 1990.
88. Матях В.М. Національний історичний процес за доби середньовіччя і раннього нового часу: Тематична репрезентативність на сторінках «Українського історичного журналу» (1987-2007 рр.) // УДЖ. - 2007. - № 6. - С. 67-81.
89. Мельник Л.Г. Боротьба за українську державність (XVII ст.). - К., 1995.
90. Мищик Ю. Гетьман Іван Виговський. - К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004.
91. Наслідки Переяславської ради 1654 року: Зб. ст. - К.: Смолоскип, 2004.
92. Огієнко І. Богдан Хмельницький. - К.: Наша культура і наука, 2004.
93. Переяславська рада та українсько-російська угода 1654 року: Історія, історіографія, ідеологія (Матеріали міжнародного "круглого столу"). - К.: Ін-т історії України НАН України, 2005.
94. Рєєнт О.П. Усі гетьмани України: легенди, міфи, біографії. - Х.: Фоліо, 2007.
95. Свешніков І.К. Битва під Берестечком. - Львів, 1993.
96. Сергійчук В. Армія Богдана Хмельницького. - К., 1996.
97. Смолій В.А., Ричка В.М. Угоди гетьманського уряду України з Московською державою (1654-1764) очима правознавця // УДЖ. - 1993. - № 4-6.
98. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький - хроніка життя і діяльності. - К., 1994.
99. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет. - К., 1995.
100. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція 1648-1676 років крізь призму століть // УДЖ. - 1998. - № 1-3.
101. Смолій В.А., Степанков В.С. Політична система українського суспільства у роки Національної революції ХІ століття. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2008.
102. Сокирко О. Лицарі другого сорту. Наймане військо Лівобережної Гетьманщини 1669-1726 рр. - К.: Темпора, 2006.
103. Степанков В.С. Українська революція 1648-1676 рр. у контексті європейського революційного руху XVI-XVII ст.: спроба порівняльного аналізу // УДЖ. - 1997. - № 1. - С. 3-21.
104. Степанков В.С. Переяславська присяга 1654 р.: зміст і наслідки // УДЖ. - 2003. - № 6. - С. 28-39; 2004. - № 1. - С. 3-19.
105. Стороженко І.С. Богдан Хмельницький і Запорозька Січ кінця Х^{VI} - середини Х^{VII} століть. - Дніпродзержинськ, 2007. - Кн. 2.: Генезис, еволюція та реформування організаційної структури Січі.
106. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657-1687). - К.; Л.: НТШ, 2004.
107. Федорук Я. Міжнародна дипломатія і політика України 1654-1657. - Львів, 1996.
108. Чухліб Т. Гетьмани і монархи: Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. - К.; Нью-Йорк: Ін-т історії України НАН України, 2003.
109. Чухліб Т. Переяслав 1654 року та проблема міжнародного утвердження Українського гетьманату. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2003.
110. Чухліб Т.В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663-1713). - К.: Києво-Могилянська академія, 2004.
111. Чухліб Т.В. Особливості зовнішньої політики І.Самойловича та проблема міжнародного становища Українського гетьманату в 1672-1686 рр. // УДЖ. - 2005. - № 2. - С. 48-66.
112. Чухліб Т.В. Петро Дорошенко. - К., 2007.
113. Чухліб Т. Український гетьманат: проблеми міжнародного утвердження. - К.: Наш час, 2007.
114. Чухліб Т.В. Гадацька угода та ідея її відновлення в українсько-польських відносинах другої половини XVII ст. (до 350-річчя укладання) // УДЖ. - 2008. - № 3. - С. 45-74.

115. Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття. Причини і початок Руїни. - К., 1998.
116. Яковлева Т. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради-2 до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.) / Пер. з рос. Л.Білик. - К., 2003.
117. Ярошинський О.Б. Волинь у роки Української національної революції середини XVII ст. -К.: Стилос, 2005.
118. Україна за роки незалежності. - К., 2002.
119. Українські ліві: Між соціалізмом і соціал-демократією. - К., 2000.
120. Чорнобильська трагедія: Документи і матеріали. - К., 1996.

14. Інформаційні ресурси

Історія України-History of Ukraine Інститут історії України НАН України)